

**BOLALARNI MAKTABGA PSIXOLOGIK VA HISSIY TAYYORLASH:
VAZIFALAR, O'YINLAR, MASHQLAR****Mamadova Zilola Qobildjonovna**

Urganch Davlat Pedagogika Universiteti 2-kurs

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6634963>

Annotatsiya. Maktab hayotining boshlanishi maktabgacha yoshdagi davr tugaganligini anglatadi. Bolalar tezda yangi sharoitlarga moslashishi, ish yukiga ko'nikishi, o'qituvchilari va sinfdoshlari bilan tanishishi kerak.

Kalit so'zlar: Kognitiv, Zaitsev texnikasi.

**ПСИХОЛОГО-ЭМОЦИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА ДЕТЕЙ К ШКОЛЕ:
ЗАДАНИЯ, ИГРЫ, УПРАЖНЕНИЯ**

Аннотация. Начало школьной жизни означает окончание дошкольного периода. Детям необходимо быстро адаптироваться к новым условиям, привыкнуть к нагрузке, познакомиться со своими учителями и одноклассниками.

Ключевые слова: когнитивные, методика Зайцева.

**PSYCHOLOGICAL AND EMOTIONAL PREPARATION OF CHILDREN FOR
SCHOOL: TASKS, GAMES, EXERCISES**

Abstract. The beginning of school life means the end of the preschool period. Children need to quickly adapt to new conditions, get used to the workload, and get to know their teachers and classmates.

Keywords: cognitive, Zaitsev technique

KIRISH

Birinchi sinfga kirish - o'sayotgan bolaning hayotidagi juda muhim daqiq. Ota-onalar bolani maktabga tayyorlash uchun qachon o'qishni boshlashlari va bola 6-7 yoshida nima qila olishlari kerakligi haqida doimo tashvishlanadilar.

Maktabgacha yoshdagi bolaga ega bo'lishi kerak bo'lgan birinchi bilim - bu uning to'liq ismini, familiyasini va otasining ismini, shuningdek, qarindoshlarining to'liq ismini berish qobiliyati: onasi, dadasi, aka-uka yoki opa-singillari, bobo-buvilari. Buni tekshirish uchun vaqti-vaqti bilan unga tegishli savollarni berish kifoya.

Maktabga tayyorgarlik dasturi 6-7 yoshli bola fasllarning nomlarini, haftaning kunlarini, yildagi oylar sonini bilishini nazarda tutadi. Buni bolaga etakchi savollar berish orqali tekshirish juda oson, masalan:

- Dadamning dam olish kuni qachon?
- Tashqarida qor yog'ayotgan, issiq kiyim kiygan fasl nima deb ataladi?
- Qachon suzishingiz mumkin?
- Yangi yil archasini qachon bezatamiz?
- Tug'ilgan kuningiz qaysi oy?

Bolalarni maktabga tayyorlash ularni o'qitishni o'z ichiga oladi. Kichkintoy kitobning butun sahifasini tez va ishonchli o'qiy olmasligida hech qanday yomon narsa yo'q - birinchi sinfga kirish uchun kamida bir nechta oddiy jummalarni, hatto bo'g'inlar bo'yicha ham o'qiy olish kifoya.

- Ko'pgina ota-onalar maktabga tayyorgarlik ko'rish va bolaga yozish ko'nikmalarini o'rgatish bilan shug'ullanishadi. Darhaqiqat, maktabgacha yoshdagi bolaga ikki yoki uchta so'zni blok harflar bilan bosib chiqarish kifoya.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Maktabga tayyorlash metodlarida asosiy matematik bilimlar katta ahamiyatga ega. Birinchi sinf o'quvchisi yigirmagacha oldinga va orqaga borishi va o'ngacha raqamlar bilan eng oddiy matematik operatsiyalarni bajarishi kerak: ularni ayirish va qo'shish. Siz chaqaloqning boshlang'ich matematikasini yaxshi bilishini uning oldiga bir nechta olma qo'yib, ularni sanashni so'rash orqali tekshirishingiz mumkin. Dastlabki hisobdan so'ng, siz bir nechta olma olib tashlashingiz mumkin - chaqaloq qancha olinganligini va qancha qolganini hisoblab chiqsin.

Barcha maktabgacha yoshdagi bolalarda bo'lishi kerak bo'lgan muhim ko'nikma - bu so'zlarni yoki narsalarni bir qator xususiyatlarga ko'ra birlashtira olish, shuningdek, ular orasidagi o'xshashlik yoki farqlarni topish va taqdim etilgan bir qator qo'shimcha so'z yoki ob'ektni tanlash qobiliyatidir. U deyiladi. Bolalarni maktabga tayyorlash dasturi mantiqni rivojlantirish uchun quyidagi mashqlarni o'z ichiga olishi kerak:

- Ob'ektlar yoki rasmlarda qanday umumiylik bor?
- Farqlarni toping!
- Qatordagi g'alati so'zni tanlang

Maktabga kirgan bolaning normal so'z boyligi bo'lishi kerak va. U o'ziga atalgan 10 ta so'zdan kamida 7 tasini takrorlashi, geometrik shakllar, asosiy ranglar, hayvonlar va qushlarning nomlarini bilishi, quyidagi mantiqiy savollarga javob bera olishi kerak:

- Ertalab nima bo'ladi - quyosh chiqishi yoki quyosh botishi?
- Qaysi fasl keyinroq keladi - qishmi yoki bahormi?
- Qaysi hayvon kattaroq - qo'yimi yoki otmi?
- Ot bolasining ismi nima? Mushuklar, itlar, sigirlar haqida nima deyish mumkin?
- Maktabga tayyorgarlik dasturida muhim nuqta - bu chaqaloqning yozish, yodlash va xayol qilish qobiliyati. Bola rasmda chizilgan narsalarni o'z so'zlari bilan tasvirlay olishi, qisqa hikoyalar tuzishi, o'qilgan ertak yoki hikoyalarni qayta aytib berishi, shuningdek, 2-3 to'rtlikdan iborat kichik she'rni yoddan aytib berishi kerak.

• Maktabgacha yoshdagi bolalar maktabga tayyorgarlik dasturida ota-onalar chaqaloqqa asosiy tushunchalarni o'rgatishlari kerak. Chaqaloq yaxshilik va yomonlik nima ekanligini, yomon ishlar yaxshilardan qanday farq qilishini, kattalar bilan qanday munosabatda bo'lishni, tengdoshlari bilan qanday muloqot qilishni bilishi kerak.

• Maktabga tayyorgarlik ko'rish va chaqaloqqa o'zini o'zi parvarish qilishning asosiy ko'nikmalarini o'rgatish jarayoniga kiritish ortiqcha bo'lmaydi. Maktab yoshiga kelib, bola narsalarni joylashtirishi va ularni o'z joylariga qo'yishi, o'zini tartibga solishi kerak.

• Maktabga tayyorgarlik ko'rish va chaqaloqqa o'zini o'zi parvarish qilishning asosiy ko'nikmalarini o'rgatish jarayoniga kiritish ortiqcha bo'lmaydi. Maktab yoshiga kelib, bola narsalarni joylashtirishi va ularni o'z joylariga qo'yishi, o'zini tartibga solishi kerak.

Bolalarni maktabga tayyorlashning turli usullari va dasturlari mavjud. Ular bolani maktabga o'rgatish jarayonida uni o'qitishga majburdirlar. Bolani maktabga tayyorlash usullarining asosiy vazifasi maktabga kiradigan bolalarda o'rganish uchun dastlabki motivatsiyani aniqlashdir, ya'ni. Ota-onalar farzandini maktabga qanday tayyorlaydilar? Bunday usullar ota-onalarga bolasining zaif tomonlarini aniqlashga va maktabga tayyorgarlik ko'rishda ularga alohida e'tibor berishga yordam beradi. Turli xil texnika turlariga e'tibor bering, ular quyidagilar bo'lishi mumkin:

1. Maktabga tayyorgarlik testlari.
2. Diagnostika texnikasi - o'zgartirilgan so'rovnoma.
3. Bolaning maktabga tayyorligini aniqlash uchun psixologik usullar, psixologik testlar.
4. Kolesnikova usuli - Kolesnikov maktabiga oson tayyorgarlik ko'rish, har bir bolaning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda, eng yaxshi natijani ta'minlaydigan individual yondashuvni qo'llagan.

5. Farzandingizni maktabga qanday tayyorlash kerak. Unga notanish muhitga tezda moslashishga qanday yordam berish kerak. Bunda sizga maktabga tayyorgarlikning turli usullari yordam beradi. Bu usullar ota-onaga farzandini mustaqil ravishda maktabga tayyorlashga yordam beradi. Ular sizga asosiy ta'lim ko'nikmalarini egallashga yordam beradi.

6. Bolani maktabga tayyorlash usuli bevosita ota-onalar tomonidan tanlanadi. Siz o'qituvchi bolaning tayyorligini tekshiradigan dasturni qabul qilmasligingiz kerak va uni to'g'ri javoblarni eslab qolishga majburlamasligingiz kerak. Siz chaqaloq bilan butun umri davomida shug'ullanishingiz kerak, asta-sekin oson vazifalardan murakkablarga o'ting. Agar bola bolalar bog'chasiga borsa, bu vazifani sezilarli darajada osonlashtiradi. Ammo baribir, siz guruhda o'ttizdan ortiq bolasi bo'lgan maktabgacha tarbiyachiga to'liq ishonmasligingiz kerak. Uyda o'qish va arifmetikani o'zingiz bajaring. Harflar va raqamlardan iborat muzlatgich magnitlarini sotib oling va har safar ovqatlanganingizda, so'zlarni joylashtiring. Har bir so'zdagi bo'g'in va harflarni hisoblang. Bo'g'inlar soniga qarab, so'zda nechta unli borligini aniqlang. Keyin nechta undosh tovushni hisoblang. Ko'rgan hamma narsani hisoblang. $2+2$, $1+3$, $2+3$ kabi eng oddiy hisob-kitoblarni yoddan o'rganishga harakat qiling. Bola oldinga va orqaga kamida 20 ga qadar hisoblashi kerak. Bolada xayoliy fikrlash va tasavvurni rivojlantirish uchun kitob o'qishni unutmang. O'qiganlaringizni takrorlang va muhokama qiling. Ha, va printsipial jihatdan, bola masofa, uzunlik, o'lcham, vazn, balandlik va hokazo tushunchalarini tushunishi uchun siz ko'rgan hamma narsani tasvirlab bering. Farzandlaringizni maktabga tayyorlash uchun bir nechta kitob sotib oling. U erda barcha vazifalar to'plangan va shuning uchun siz hech narsani o'tkazib yubormaysiz.

7. Yana bir muhim jihat - bolani maktabga yuborishdan oldin ham, uning nimaga moyilligini va nima qilishni yaxshi ko'rishini aniqlang. Zero, maktabda bolaga qanchalik yaxshi munosabatda bo'lmasin, o'qituvchi qanday individual yondashuvni ko'rsatmasin, u maktab o'quv dasturi doirasida ishlashga majbur bo'ladi. Shuning uchun, bolaning qaysi fanlarga moyilligini imkon qadar erta aniqlash va tegishli maktab yoki sinfni tanlash siz uchun foydalidir. Shuning uchun, hatto maktabgacha yoshda ham, siz hamma narsani sinab ko'rishingiz kerak, mantiq, chet tilini o'rganish, rasm chizish, she'r o'qish va sizga beriladigan yagona narsani aniqlash uchun faqat vaqtingiz bo'lgan hamma narsani sinab ko'rishingiz kerak. eng yaxshi farzandingiz.

TADQIQOT NATIJALARI

Tajriba shuni ko'rsatadiki, hatto insonparvarlik nuqtai nazariga ega bo'lgan juda iqtidorli bola ham matematika darsidan ancha orqada qolishi va oxir-oqibat o'qishni shunchaki tark etishi mumkin. Ammo agar u til va adabiyotni chuqur o'rganadigan maktabga yuborilganida, u katta muvaffaqiyatlarga erishishi mumkin edi. Bunday vaziyatda esa o'z farzandidan o'z vaqtida iqtidor topib, uni rivojlantira olishi faqat ota-onaga bog'liq.

Bolalarni maktabga tayyorlash usullari

Har qanday metodologiya keng qamrovli bo'lishi kerak, nafaqat aniq ko'nikmalarni o'rgatadi, balki umumiy rivojlanishni ham o'z ichiga oladi. Albatta, endi maktabgacha maktabgacha tayyorgarlikni amalga oshirishning ko'plab usullari mavjud. Siz eng mashhurlarini tanlashingiz mumkin.

Zaitsev texnikasi

Ushbu usul ko'plab o'qituvchilar tomonidan tasdiqlangan. U guruh mashg'ulotlarida ham, individual mashg'ulotlarda ham, shu jumladan uyda onasi bilan birga o'zini yaxshi ko'rsatdi. To'liq sinflar uchun zarur bo'lgan materiallar hamma uchun mavjud. Metodika maktabga tayyorgarlikning muhim jihati bo'lgan yozish, o'qishni o'rgatishning o'ziga xos usulini taklif etadi.

Ammo shu bilan birga, shuni ta'kidlash kerakki, boshlang'ich sinflarda ma'lumotlar butunlay boshqacha shaklda taqdim etiladi va, ehtimol, o'quvchining o'quv jarayoniga moslashishi qiyinroq bo'ladi.

Endi u juda mashhur va bolalar bog'chalarida, erta rivojlanish markazlarida, shuningdek, uyda keng qo'llaniladi. Bu bolaning o'zini o'zi rivojlantirishga qaratilgan, ya'ni ota-onalar o'quv muhitini yaratadilar va oddiygina o'yinlarni tomosha qiladilar, ba'zan yordam beradilar va yo'naltiradilar. Mashqlar vosita ko'nikmalarini va his-tuyg'ularini rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Ammo metodologiya maktab darslarida zarur bo'lgan maxsus intizomni nazarda tutmaydi. Va bu bolaning o'rganishga bo'lgan munosabatiga ta'sir qilishi mumkin.

Bu faol jismoniy va ijodiy rivojlanishni o'z ichiga oladi, bolalar mustaqillikni o'rganadilar va ota-onalar ularga ergashadilar va befarq taklif qiladilar, rag'batlantiradilar. Muhimi shundaki, bu usulga ko'ra juda ko'p ma'lumotlar erkin mavjud, har qanday ona o'zi hamma narsani o'qib, tushunishi mumkin.

Maktabga psixologik tayyorgarlik

Birinchi sinfga qabul qilish bolaning hayotidagi o'zgarishlar bilan bog'liq va bu, o'z navbatida, u uchun stressdir. Ko'pincha ota-onalar "maktabga tayyorgarlik ko'rish" deganda, o'quv jarayoni boshqa bolalar va kattalar bilan o'zaro munosabat ekanligini unutib, intellektual tayyorgarlikni anglatadi. Kichkintoyning moslashish davriga osonroq bardosh berishi uchun siz birinchi sinf o'quvchisining maktabga psixologik tayyorgarligi haqida g'amxo'rlik qilishingiz kerak. Axir, agar talaba sinfda o'zini qanday tutish kerakligini, uni o'quv jarayonida nima kutayotganini tushunmasa, u a'lochi talaba bo'lishi dargumon va u sinfdoshlari bilan yaxshi munosabatda bo'ladi.

Bu erda siz e'tibor berishingiz kerak bo'lgan asosiy fikrlar:

1-sinfda maktabga tayyorgarlik bitta texnikaga tayanib yoki ularni birlashtirib, uyda mustaqil ravishda amalga oshirilishi mumkin. Bolalar bog'chalarida bu masalaga katta e'tibor qaratilmoqda. Ammo ideal holda, maktabdan taxminan bir yil oldin, siz ob'ektiv professional maslahat beradigan bolalar psixologi bilan gaplashishingiz kerak. Agar biror narsa noto'g'ri bo'lsa ham, unga e'tibor berish uchun etarli vaqt bo'ladi.

Bola o'rganishga tayyorlansa, u o'quv va darsdan tashqari mashg'ulotlarda tashabbus ko'rsatadi, u o'qish va sinfdoshlari bilan muloqot qilish jarayonida qiyinchiliklarga duch kelmaydi. Ushbu maqola bolani uyda maktabga tayyorlashga, uning bilim darajasini va motivatsion tayyorgarligini aniqlashga yordam beradi.

Bo'lajak birinchi sinf o'quvchilarining ota-onalari bu savoldan xavotirda, ularning farzandi maktabga tayyormi? Axir, chaqaloqni nafaqat birinchi sinfga yuborish, balki uni o'z vaqtida qilish juda muhim - bola ruhiy jihatdan ta'lim muassasasiga borishga tayyor va buning uchun etarlicha rivojlangan bo'lsa.

Bolaning tayyorgarligini aniqlashdagi xato qimmatga tushishi mumkin: ta'lim muassasasiga borishni istamaslik, darslarni o'rganishdan bosh tortish, ruhiy tushkunlik, nazoratsiz xatti-harakatlar - bularning barchasini maktabda "noto'g'ri vaqtda" topadigan birinchi sinf o'quvchisi ko'rsatadi. . Ota-onalar bolada muammolarning oldini olish va ruhiy jarohatlarning oldini olish uchun uning bilim va ko'nikmalarini zamonaviy talablarga moslashtirishga juda ehtiyot bo'lishlari kerak.

Bolani maktabga tayyorlashga qo'yiladigan talablar: ro'yxat

Hozirga kelib, kelajakdagi birinchi sinf o'quvchisi nimani bilishi va qila olishi kerak bo'lgan narsalarning to'liq ro'yxati shakllantirildi:

- Familiyangizni, ismingizni va otangizning ismini ishonch bilan ayting
- Tug'ilgan kuningiz
- Uy manzili
- Ona va otaning ismi (bobosi va buvisi va boshqa qarindoshlari - ixtiyoriy)
- Ota-onalarning ish joyi
- Mamlakatdagi mashhur shoir va yozuvchilar
- Bayramlar
- Tushunchalarni farqlang: "oldinga - orqaga", "o'ngga - chapga"
- Hafta kunlari
- Ranglar va soyalar
- Fasllar (oylar bilan)
- Yo'lda yo'l harakati qoidalari
- Uy hayvonlari va yovvoyi hayvonlarni farqlang, bolalarini nomlang
- Bog', o'rmon, yovvoyi gullarni nomlang
- Ko'chib yuruvchi va qishlaydigan qushlarni nomlang
- Sabzavotlardan mevalarni ajrating
- Kasblarni bilish
- Transport turlarini va harakatlanish usullarini ayting
- Eshitganlaringizni takrorlang
- Savollarga javob bering
- Rasmdan hikoya tuzing
- ertaklarni o'ylab topish
- she'rlarni yoddan aytib bering
- Xotiradan tasvirlab bering
- Matn va rasmni nusxalash
- Gaplarni tugating
- Qo'shimcha ob'ekt, rasm, so'z, harfni toping
- topishmoqlarni yechish
- 0 dan 10 gacha va orqaga sanash
- Raqamlarning tarkibini bilish

- "Ko'proq" va "kamroq" o'rtasidagi farq
- Shakllarni bilish
- hujayralarga yozing
- Harflarni bilish, ularni tovushlardan farqlash
- So'zdagi birinchi va oxirgi harfni (tovushni) aniqlang
- Berilgan harf bilan boshlangan so'zlarni tanlang
- Oddiy so'zlarni va bo'g'inlarni o'qing
- Gap qachon tugashini biling
- Kontur
- qalam tut

Bola sanab o'tilgan ko'nikmalarning ko'pini boshlang'ich maktabda o'rganishi kerakligiga qaramay, birinchi sinfga kirishdan oldin testlar aynan shu nuqtalar bo'yicha o'tkaziladi.

Kognitiv qiziqish, tezkor reaksiya, nostandart va mantiqiy fikrlash Agar siz u bilan muntazam ravishda matematik mashg'ulotlarni o'ynoqi tarzda o'tkaysangiz, maktabgacha tarbiyachi tomonidan shakllantiriladi.

Ushbu darslar bolaga foyda va quvonch keltirishi uchun ota-onalar quyidagilarni hisobga olishlari kerak:

- bolaning yoshi
- tayyorgarlik darajasi
- diqqatni jamlash qobiliyati
- darslarga qiziqish

Matematika darslari Bular monoton misollar va muammolar emas. Bolani qiziqitirish va matematika darslarini diversifikatsiya qilish uchun maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda quyidagi turdagi vazifalardan foydalanish kerak:

- geometrik shakllar bilan vazifalar
- matematik topishmoqlar
- vazifalar hazil
- boshqotirmalar

MUHIM: Har qanday vazifa uning murakkablik darajasi va bolaning rivojlanish darajasini hisobga olgan holda alohida tanlanishi kerak.

Matematika o'yinlari

Выбери правильный ответ.

15. Я нашел в дупле у белки
Пять лесных орехов мелких,
Вот еще лежит один.
Ну и белка! Вот хозяйка!
Ты орешки сосчитай-ка!

6   7   4

"Uylar". Har biri alohida varaqda 3 ta uch qavatli uyni chizish. Har bir qavatda 3 ta deraza chizing. Ba'zi derazalarga tasodifiy pardalar torting. Farzandingizga odamlar allaqachon pardalar bo'lgan kvartiralarda yashashlarini ayting. Undan odamlarni qolgan qavatlariga ko'chirishini so'rang, shunda har bir qavatda ijarachilar soni teng bo'ladi. U odamlarni joylashtirgan o'sha kvartiralarning derazalariga rang-barang pardalarni tugatsin. Keyin qaysi uyda ko'proq ijarachilar borligini hisoblashlarini so'rang.

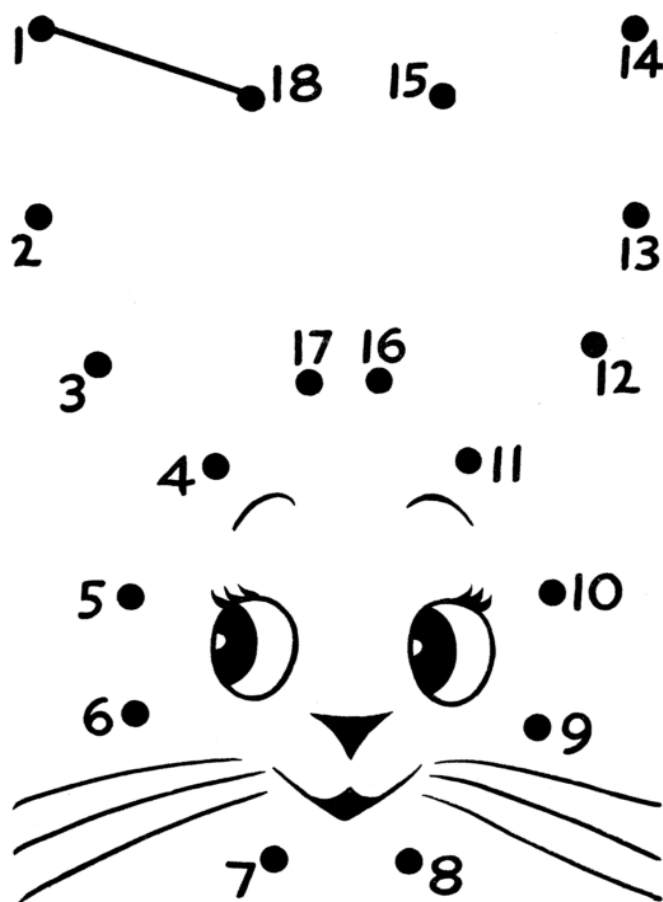
"Geometrik shakllardan chizmalar". Varaqda istalgan geometrik shaklni chizing. Boladan taklif qilingan rasmdan foydalanib, rasm chizishni so'rang. Agar bola vazifani tushunmagan bo'lsa, masalan, aylana quyoshga, kardan odamga yoki mashina g'ildiragiga qanchalik oson aylanishini ko'rsating.

MUHOKAMA

Raqamlarni ulang. Farzandingizdan raqamlarni chiziqlar bilan bog'lashni so'rang. Agar u buni to'g'ri bajarsa, chizilgan rasmni ko'rishini tushuntiring. Kichikroq bolalar uchun 10 tagacha rasmlardan foydalaning, kattaroq bolalar uchun esa 30 yoki 50 gacha murakkabroq rasmlardan foydalaning.

MUHIM: Guruh faoliyati bolaning sodir bo'layotgan narsaga qiziqishini oshiradi. Ko'pchilik bolalarda maktabgacha yoshda kuchli rivojlangan raqobat hissi bolaning chalg'itishiga yo'l qo'ymaydi.

Raqamlar o'yini

Qiziqarli matematik savollar va boshqotirmalar:

- Uchta mushukning nechta oyog'i va ikkita qushning nechta oyog'i bor?
- Ikki sichqonda nechta quloq bor?
- Natashaning onasining qizi Masha, mushuk, Fluff va Drujok ismli iti bor. Onaning nechta qizi bor?

- Nima og'irroq: 1 kg tosh yoki 1 kg pastga?

Quyoning beshta quyoni bor

Ular onalari bilan o't ustida o'tirishadi.

Boshqa quyoning uchtasi bor

Ularning hammasi oq, qarang!

Uch va besh nima?

Armut shoxlaridan erga tushdi

Armut yig'ladi, ko'z yoshlari to'kildi

Katya ularni savatga yig'di

Men bolalar bog'chasidagi do'stlarimga hamma narsani berdim:

Ikki Pavlushka, uchta Seryojka,

Marinka va Arinka,

Masha, Nadiya va Oksana

Va bitta, albatta, onam uchun.

Tez hisoblang
Katyanning qancha do'stlari bor?
Osmonda beshta g'oz uchib ketdi
Ikkisi tushlik qilishga qaror qiladi
Va biri - tanaffus qilish.
Qancha odam yo'lda ketdi?
Ona tovuqni olib keldi
Bog'da sayr qilish uchun yetti tovuq.
Barcha tovuqlar gullarga o'xshaydi.
Besh o'g'il, nechta qiz?
To'rtta ko'k olxo'ri
Ular daraxtga osilgan.
Bolalar ikkita olxo'ri yeydilar
Va qanchasi erisha olmagan?

MUHIM: Bolaning bunday vazifalarga qiziqishini rag'batlantiring, agar u xuddi shunday vazifalarni mustaqil ravishda bajarishga harakat qilsa, maqtang.

Maktabga tayyorgarlik: bolalar uchun o'qish vazifalarini ishlab chiqish

O'qish eng muhim fanlardan biri hisoblanadi. Bola o'qishni qanchalik yaxshi o'rgansa, maktabda o'qish osonroq bo'ladi. **Trening maqsadi**- bolaga o'qish tamoyillari va qoidalarini tushuntirish, maktabgacha yoshdagi boladan harflar, bo'g'inlar va qisqa so'zlarni ishonchli o'qishga erishish.

MUHIM: Axborot yosh bolalar tomonidan kattalarnikidan bir oz farqli tarzda idrok etilishi sababli, o'qishni faqat o'yin shaklida o'rgatish kerak.

Bolalar o'qish rejasi etarlicha oddiy:

- Farzandingiz bilan harflarni shu tartibda yodlang: barcha unlilar, qattiq undoshlar, kar va xirillagan undoshlar.
- Harflarni tez va xatosiz aniqlashga erishing.
- Farzandingizga tovushlarni o'qishga, ya'ni unga allaqachon tanish bo'lgan harflarni birgalikda talaffuz qilishga o'rgating. O'qilishi oson va bo'g'inlarni talaffuz qilishdan boshlang (na, ma, la, ha) va asta-sekin murakkabroq bo'lganlarga (zhu, ku, gu, pho) o'ting.
- Qisqa va oddiy bo'g'inli so'zlarni o'qishga o'ting (ma-ma, ba-ba, o-la, mushuk, uy).
- Har kuni vazifani biroz murakkablashtiring, bir nechta qiyin so'zlarni kiriting.
- Bola so'zlarni o'qishni o'rganganda, qisqa jummalarni o'qishga o'ting.
- Bola jummalarni o'qishni o'rgangandan so'ng, siz o'qitishda turli xil rivojlanish vazifalaridan foydalanishingiz mumkin.

MUHIM: Mashg'ulotlar paytida tovushlarning talaffuzi aniq ekanligiga ishonch hosil qiling, gapning qaysi qismida so'zlar orasida pauza qilishingiz kerakligini tushuntiring.

"So'zni toping" o'yini. Bolani kichik notanish matnda ma'lum bir so'zni izlashga taklif qiling. Bundan tashqari, bu ma'lum bir vaqt ichida (masalan, bir daqiqada) bajarilishi kerak.

"Baland, jim, o'zingizga". Farzandingizdan jimroq, balandroq yoki jim o'qishni so'rang. Sizning ko'rsatmalarigizga ko'ra, u imkon qadar tezroq o'qishning bir turidan boshqasiga o'tishi kerak. O'qish tezligi o'zgarmasligiga ishonch hosil qiling.

"Kartalardagi bo'g'inlar". Kartochkalarga bo'g'inlarni yozing, shunda siz ulardan so'z yasashingiz mumkin. Farzandingizdan yo'qolgan bo'g'inlarga do'stlarini topishga va so'zlarni shakllantirishga yordam berishini so'rang. O'yinni har kuni o'ynang, asta-sekin yangi heceler qo'shing.

"Unli undoshlar". Bolaga 30 soniya ichida iloji boricha ko'proq undosh tovushlarni, keyin esa unlilarni nomlang yoki yozing.

"Savollarga javoblar". Matn bo'yicha bir nechta oddiy savollar tayyorlang. Matnni o'qiyotganda bolani ushbu savollarga javob topishga taklif qiling.

"Interferentsiya bilan o'qish". Farzandingizni atrof-muhitga qaramasdan o'qishga o'rgating. O'qish paytida musiqa yoki televizorni qisqa vaqtga yoqing. Bolaning tovush fonidagi o'zgarishlarga e'tibor bermasdan o'qishni davom ettirishiga ishonch hosil qiling.

Harf hajmi. Turli shriftlar bilan matnlarni o'qish bola uchun muammo bo'lmasligi kerak. Buning uchun uni har kuni mustaqil ravishda turli o'lchamdagi harflarni chop etishga va o'qishga taklif qiling.

"So'zlar burilishdir". Farzandingizga aksincha o'qiyotganda ma'nosini o'zgartiradigan so'zlarni ko'rsating: "mushuk - joriy", "arava - qo'ng'iroq" va hokazo. Har doim chapdan o'ngga o'qish kerakligini tushuntiring.

"Tish orqali o'qish". Oddiy kundalik o'qishni g'ayrioddiy qiziqarli vazifa bilan murakkablashtiring: bola tishlarini ochmasdan o'qishi kerak. Matnni o'qib bo'lgach, uni qayta aytib berishingiz kerak.

"O'tkazib yuborilgan xat". U biladigan 5 - 10 ta so'zni yozing, ularning har birida bitta harfni o'tkazib yuboring. Kelajakdagi birinchi sinf o'quvchisidan so'zlardagi etishmayotgan harflarni to'ldirishni so'rang.

"O'xshash so'zlar" Imlo jihatidan o'xshash, ammo ma'nosi har xil bo'lgan bir nechta juft so'zlarni yozing: "mushuk - kit", "qo'l - daryo", "uy - tutun". Farzandingizdan juftliklarni o'qib bering va har bir so'zning ma'nosini tushuntiring.

"Bir daqiqada o'qish". Farzandingizni har kuni bir xil matnni "tezlikda" o'qishga taklif qiling. E'tibor bering, u har kuni tezroq va aniqroq o'qiydi va ajratilgan daqiqada u oldinga va oldinga siljiydi. Aniqlik uchun qum soatidan foydalanish yaxshiroqdir.

Ba'zida bolalar rivojlantiruvchi o'qish vazifalarini bajarishda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Bu quyidagi sabablarga ko'ra sodir bo'ladi:

- Noaniqlik. Bo'g'in yoki so'z to'g'ri o'qilganligiga ishonch hosil qilish uchun bola uni ketma-ket bir necha marta o'qiydi.
- Diqqatning tarqalishi. Maktabgacha yoshdagi bolalar zerikarli deb hisoblagan narsalarga qiziqishni tezda yo'qotadilar.
- Konsentratsiyaning etishmasligi. Bola butun so'zni idrok eta olmaydi, lekin diqqatni faqat birinchi harflar yoki bo'g'inlarga qaratadi.
- Kichik lug'at. Notanish so'zlarni bola o'qiyotganda noaniq talaffuz qiladi.
- Yomon xotira. Bola harflarni, tovushlarni eslamaydi, heceler va so'zlarni shakllantirish tamoyilini unutadi.
- Nutq apparatining buzilishi, KBB a'zolarining surunkali kasalliklari (otitis media, kengaygan bodomsimon bezlar).

Maktabga tayyorgarlik, yozma ravishda bolalar uchun vazifalarni ishlab chiqish

Barcha birinchi sinf o'quvchilari uchun istisnosiz eng katta qiyinchiliklar grafik vazifalarni bajarishda yuzaga keladi. Bu uchta sababga ko'ra sodir bo'ladi:

- bolaga qiziqishning yo'qligi
- qo'l mushaklarining etukligi
- tajribasizlik

Maktabda yozishni o'zlashtirish jarayonini engillashtirish uchun ota-onalar bolaligidanoq bola bilan shug'ullanishni boshlashlari kerak. O'yinni rivojlantirish vazifalari maktabgacha yoshdagi bolani qiziqtirishga yordam beradi.

"Labirint". Farzandingizni mushukdan qochib ketayotgan sichqon yoki onasidan orqada qolgan quyon uchun labirintdan chiqish yo'lini topishga taklif qiling. Qalam yoki qalam bilan siz hayvonga to'g'ri yo'lni ko'rsatishingiz kerak.

"Rasm chizing." Bir guldastani chizib oling va bolani guldasta uchun vaza chizishga taklif qiling, baliqni bo'sh akvariumga qo'ying va uyda eshikni torting. Bola o'xshash vazifalarni qanchalik ko'p bajarsa, u qo'lida qalamni shunchalik ishonchli ushlab turadi.

"Nuqtalar bilan chizish". Boladan chizma olinadigan tarzda nuqtalarni bir-biriga ulashini so'rang. Farzandingiz bu vazifani bajarishda qiynalsa, unga ayting.

"Yuklab olish". Farzandingizdan chizilgan rasmni soya qilishingiz kerak bo'lgan har qanday mashqlarni bajarishni so'rang. Bu vazifalar grafik harakatlarni mashq qilish uchun talab qilinadi. Bajarish vaqtida chiziqlar yuqoridan pastga, chapdan o'ngga yo'naltirilganligiga ishonch hosil qiling.

MUHIM: Bolalarda nozik vosita ko'nikmalarini rivojlantirishga modellashtirish, mozaika, konstruktor, boncuklar, barmoq gimnastikasi bilan o'yinlar yordam beradi.

Bola qo'lida qalamni ishonchli ushlab turishni o'rganganda, uni nuqta chiziq bo'ylab chizishga taklif qiling. Siz darhol bolalarning kulgili rasmlarini, keyin harflarni yoki ularning elementlarini aylana olasiz.

Maktabga tayyorgarlik: bolalar nutqini rivojlantirish bo'yicha vazifalarni ishlab chiqish

Qiziqarli vazifalar va qiziqarli o'yinlar yordamida bolada nutqni osongina va tabiiy ravishda rivojlantirishingiz mumkin.

"Bevosita". Bolaga tanish bo'lgan holatlar yoki harakatlar tasvirlangan 5-7 ta kartani tayyorlang. Kartalarni bolaning oldiga pastga qaratib qo'ying. Unga har qanday kartani tanlashni taklif qiling va unga asoslangan hikoyani o'ylab topishini so'rang. Bolani qiziqtirish uchun siz boshqa oila a'zolarini vazifaga jalb qilishingiz va eng yaxshi hikoya uchun tanlov tashkil qilishingiz mumkin.

"Assotsiatsiyalar". Bolaga unga tanish bo'lgan harakatni ko'rsatadigan rasmni ko'rsating (qushlar janubga uchadi, ayol non sotib oladi, bolalar bog'chaga boradi va hokazo). Boladan rasmdagi tasvir bilan bog'langan so'zlarni nomlashni so'rang.

Sifat o'yini. Boladan savollarga javob berish orqali taqdim etilgan so'zlardan sifatlar yaratishni so'rang: "nima", "nima", "nima"?

- Nur (yorug'lik, yorug'lik, yorug'lik)
- uy (uy, uy, uy)
- Yog'och (yog'och, yog'och, yog'och)
- Temir (temir, temir, temir)
- Qor (qorli, qorli, qorli)
- Qum (qumli, qumli, qumli)

Sinonimlar va antonimlar. Boladan tasodifiy olingan sifatlariga o'xshash va qarama-qarshi so'zlarni tanlashni so'rang.

Doimiy nutq terapiyasi mashqlari tovushlarni talaffuz qilishning sofligiga erishishga yordam beradi:

"G'azablangan mushuk". Bolaning og'zi ochiq, tili pastki tishlariga tayanadi, mushuk esa g'azablanganda orqasini yoyga soladi.

"qalam". Qalamni bolaning oldiga, lablari darajasida, har qanday qattiq tekis yuzaga qo'ying. Boladan tilning chetini pastki labga qo'yishini so'rang va bu holatda qalamga qattiq zarba bering. Agar qalam aylansa, mashq bajarilgan deb hisoblanadi.

"yong'oq". Bola tilni o'ng yonoqqa, so'ngra chapga suyanadi. Shu bilan birga, og'iz yopiq, yonoq va tilning mushaklari tarang.

"Ilon". Og'iz ochiq. Bola na lablarga, na tishlarga tegmasligi uchun tilni oldinga qo'yadi va yashiradi.

"Soat". Bolaning lablari tabassum bilan ajralib turadi. Tilning uchi lablarning o'ng yoki chap burchaklariga tegib turadi.

"Tish cho'tkasi". Tish cho'tkasining harakatlarini taqlid qilish uchun tilingizning uchidan foydalaning. Shunday qilib, pastki va yuqori tishlarni ichki va tashqi tomondan "tozalash" kerak. Pastki jag'ning harakatsiz qolishi muhim ahamiyatga ega.

"panjara". Bola 10-15 soniya davomida tishlarning "panjarasini" ko'rsatadi, buning uchun iloji boricha keng tabassum qiladi.

MUHIM: Agar ba'zi tovushlarning talaffuzini mustaqil ravishda tuzata olmasangiz, ota-onalar nutq terapevtiga murojaat qilishlari kerak.

Bolalar bog'chasi o'qituvchilari, maktablar va ota-onalar o'rtasidagi bunday hamkorlik samarali bo'lib, uning davomida quyidagi vazifalar hal etiladi:

- bolalar bog'chasi, oila va maktab o'rtasida ta'lim jarayoniga intilish va qarashlarning birligini o'rnatish;
- umumiy maqsad va tarbiyaviy vazifalarni, ko'zlangan natijalarga erishish yo'llarini ishlab chiqish;
- ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilari - o'qituvchilar, o'qituvchilar, bolalar va ota-onalarning qulay o'zaro hamkorligi uchun sharoit yaratish;
- ota-onalarni har tomonlama psixologik-pedagogik tarbiyalash;
- * bola maktabga kirganida muammolarni bartaraf etishga yordam beradigan o'z oilasi va ijtimoiy resurslarini tushinishda psixologik yordam ko'rsatish;
- oilalarda bolalarning faol ijtimoiy va ijtimoiy faoliyatiga ijobiy munosabatni shakllantirish.

Birinchisi - diagnostika va tuzatish yo'nalishi - ota-onalarni so'roq qilish, maktabgacha yoshdagi bolalarning oilalarini o'rganish (turish sharoitlari va ta'lim uslubi). Zarur bo'lganda, muammolarni aniqlash va ularni hal qilish yo'llarini aniqlash uchun o'qituvchi-logoped, o'qituvchi-psixolog bilan guruh va individual tuzatish ishlari tashkil etiladi. Mutaxassislar muammoli bolalarning ota-onalariga yordam beradi, qiyin vaziyatni engishga yordam beradi, turli masalalar bo'yicha maslahat beradi.

Ikkinchisi - psixologik-pedagogik yo'nalish - ota-onalarni quyidagi mavzular bo'yicha maslahatlashuvlar orqali o'qitishni o'z ichiga oladi: "Bolani maktabga moslashtirishdagi qiyinchiliklar va uni bartaraf etish yo'llari", "Muloqot uyg'unligi - ruhiy salomatlik garovidir" va hokazo. O'qituvchilar chizishadi. ota-onalar uchun ko'rsatmalar (bolaning o'qishga bo'lgan muhabbatini qanday rivojlantirish, bolalarni maktabga tayyorlash bo'yicha maslahatlar berish). Ayniqsa, ota-onalar uchun maktabgacha ta'lim muassasasining metodik kabinetida "Maktab bilan hamkorlik" papkasi yuritilib, u yerdan foydali ma'lumotlarni topa oladi.

Uchinchi yo'nalishda bog'cha tarbiyachilari, maktab va ota-onalarning birgalikdagi faoliyatini tashkil etish, sa'y-harakatlarni birlashtirish nazarda tutilgan bo'lib, bu samarali hamkorlikni yo'lga qo'yishga xizmat qilmoqda. Pedagoglar va ota-onalar birgalikda ijodiy tanlovlar, bayramlar, kutubxona va maktabning xalq hayoti muzeyiga ekskursiyalarni, ota-onalar qo'mitasi yig'ilishlarini tashkil qiladi va o'tkazadi.

Shunday qilib, maktabgacha yoshdagi bolani maktabga samarali tayyorlash uchun birinchi navbatda tarbiyachilar, oilalar va maktablarning o'zaro hamkorligi va hamkorligiga qaratilgan turli xil ish usullaridan foydalanish kerak.

- B) Ekskursiyalardan foydalanish.
- - maktablarga ekskursiyalar tashkil etish, maktab hayotining asosiy atributlari bilan tanishtirish;

- - Bolalarning - maktab o'quvchilarining bog'chalarga kelishini mashq qilish.

- B) o'yinni qabul qilish

- - "Maktabga portfel yig'ing", "Tartibga qo'ying", "Nima ortiqcha?" kabi o'quv o'yinlaridan foydalaning.

- - "Darslar", "Kutubxona", "Maktabdagi ta'til", "Uyga vazifa tayyorlash" maktab mavzusidagi rolli o'yinlardan foydalaning.

- D) og'zaki qabul qilish

- - uy vazifasini bajaring (ota-onalar bilan maktabda qanday o'qiganligi haqida suhbatlashish, ota-onalarning fotosuratlarini to'plash, undan keyin siz "Bizning dadalarimiz va onamiz maktab o'quvchilari" ko'rgazmasini tashkil qilishingiz mumkin);

- - Sevimli o'qituvchilaringiz haqidagi hikoyalar;

- - Oilaviy badiiy adabiyot mutolaasi.

- - bolaning har bir yangi narsaga qiziqishini saqlab qolish, uning savollariga javob berish, tanish ob'ektlar haqida yangi ma'lumotlar berish;

- - Maktab mavzusidagi topishmoqlardan foydalaning

- D) vizual qabul qilish

- - ota-onalarning maktab yillari bilan bog'liq fotosuratlar, sertifikatlar namoyishi;

- - Keyingi mashg'ulotlar bilan birgalikda filmlar, teleko'rsatuvlarni tomosha qilish.

Maktabga psixologik tayyorgarlik bo'yicha o'yinlar misollari 1-ilovada keltirilgan.

Maktabga psixologik tayyorgarlikni shakllantirish bo'yicha ota-onalar bilan ishlash quyidagi yo'nalishlarga asoslanadi:

oilaga ta'lim olishda yordam berish;

- oilani ta'lim jarayoniga jalb qilish;

madaniy-ma'rifiy ishlar;

ota-onalar bilan birgalikda bolaning shaxsiyatini ro'yobga chiqarish uchun sharoit yaratish;

oilaning ehtiyojlarini o'rganish va ta'lim jarayonini takomillashtirish orqali ularni qondirish.

XULOSA

Hozirgi vaqtda ota-onalarning pedagogik ta'limining barcha usullari va shakllari qo'llaniladi, bu sohada allaqachon o'rnatilgan, ham innovatsion, noan'anaviy. Qo'llaniladigan: ko'rgazmali targ'ibot, oila tashrifi, ota-onalar yig'ilishi, suhbat va maslahatlar, ota-onalar konferentsiyasi, og'zaki jurnallar, anketalar, ochiq eshiklar kuni, davra suhbatlari, to'garaklar tashkil etish, ishbilarmon o'yinlar tashkil etish.

2-ilovada bolaning maktabga psixologik tayyorgarligi bo'yicha ota-onalar bilan ishlash misollari keltirilgan.

O'quv yilining boshidanoq maktabgacha ta'lim muassasasi rahbari va maktabga tayyorgarlik guruhi o'qituvchisi o'z tarbiyalanuvchilarining oilalari bilan ishlashni tashkil etishlari, ularga vazifalarni tushunishlariga yordam berish uchun ota-onalar bilan ishlashning barcha shakllaridan foydalanishlari kerak. va ettinchi yil bolalarini o'qitish va tarbiyalashning o'ziga xos xususiyatlari, ularni zamonaviy sharoitlarda maktabga tayyorlash. Bularning barchasi oila va xalq ta'limi, bog'cha va maktab o'rtasidagi izchil aloqalarni chuqurlashtirish, ota-onalarning farzand tarbiyasidagi mas'uliyatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. I.A.Karimov Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.2008y. “Ma'naviyat”.
2. I.A. Karimov. «Barkamol avlod-O'ZBEKISTON taraqqiyotining poydevori».T., Sharq. 1997.
3. Maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim- tarbiyasiga qo'yiladigan davlat talablari. T., O'z PFITI,2000.Tuzuvchilar Rasulova.M, Abduraxmonova.X va boshqalar.
4. Bolalarni maktabga o'qishga tayyorlash(ilmiy maqolalar to'plami). T., O'z PFITI, 1997.
5. www.pedagog.uz
6. www.ziyonet.uz